



KULTURFÖRVALTNINGEN
AVDELNINGEN FÖR KULTUR OCH INTEGRATIONSSTÖD

TJÄNSTEUTLÅTANDE
DNR ~~324-1967/2006~~
SID 1 (6)
2008-09-16

KuN 2008-09-16

Nr 8

Dnr 005/3894/2008

Handläggare:
Anne Lund
Telefon: 08-508 31 926
Bitte Jarl
Telefon: 08-508 31 943

Till
Kulturnämnden

Kultur i ögonhöjd - för, med och av barn och unga
- strategisk plan för barn och ungdomskultur i Stockholm 2009-2012

FÖRSLAG TILL BESLUT


Kulturförvaltningen föreslår kulturnämnden besluta

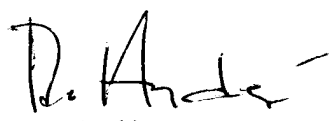
att kulturnämnden för sin del godkänner förslaget till strategisk plan för barn- och ungdomskultur 2009-2012

att kulturnämnden för sin del godkänner förslaget att tillsätta en arbetsgrupp för implementering av den strategiska planen för barn- och ungdomskultur 2009-2012

att kulturnämnden för sin del godkänner förslaget att tillsätta en arbetsgrupp för utarbeta en modell för en kvalitativ uppföljning samt barnkonsekvensanalys.

att kulturnämnden överlämnar förslagen till kommunstyrelsen för vidare hantering.


Berit Svedberg
Kulturdirektör


Bo Andér
Avdelningschef



UTLÅTANDE

Sammanfattning

Kulturförvaltningen har på uppdrag av kulturnämnden arbetat fram ett förslag till en bearbetad version av kommunfullmäktiges återremitterade förslag till strategisk plan för barn och ungdomskultur i Stockholm. (KF beslut 2007-12-11, utlåtande 2007 RVIII 324-1907/2006). Arbetet har följt anvisningarna i stadens checklista för övergripande styrdokument.

I *bilaga1*. till detta tjänsteutlåtande presenterar förvaltningen ett förslag till en ny version av strategisk plan för barn och ungdomskultur i Stockholm, *Kultur i ögonhöjd - för, med och av barn och unga - strategisk plan för barn och ungdomskultur i Stockholm 2009-2012*.

I *bilaga2*. redovisas en bakgrund till planen inklusive en förteckning över referensgrupper och övrigt referensmaterial.

Förvaltningen kan konstatera att utöver den uppföljning av planen som kan göras i stadens integrerade ledningssystem (ILS) finns det ett behov av att utveckla metoder för kvalitativ uppföljning samt metoder för barnkonsekvensanalys när beslut ska fattas. Förvaltningen kan också se ett behov av ett strukturerat implementeringsarbete av kulturplanens mål och strategier. För detta arbete föreslår förvaltningen att kommunfullmäktige ger kulturnämnden i uppdrag att utse två arbetsgrupper. En för att arbeta med implementeringen av *Kultur i ögonhöjd - för, med och av barn och unga - strategisk plan för barn och ungdomskultur i Stockholm 2009-2012* och en för att ta fram förslag på lämpliga metoder för uppföljning av planens mål och strategier samt metoder för barnkonsekvensanalys.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av Avdelningen för kultur- och integrationsstöd på uppdrag av kulturdirektören.

Styrgruppen för samverkan kultur och skola bestående av representanter från utbildningsförvaltningen, stadsdelsförvaltningarna och kulturförvaltningen har varit styrgrupp för arbetet med kulturplanen. En arbetsgrupp med motsvarande representation har under våren 2008, med projektledning av samordnaren för barn

och ungdomskultur på avdelningen för kultur- och integrationsstöd tagit fram det underlag som förslaget till ny kulturplan för Stockholms barn och unga vilar på.

Förslaget till strategisk kulturplan för barn och unga i Stockholm har arbetats fram enligt anvisningarna i stadens checklista för övergripande styrdokument. I processen har arbetsgruppen samlat in synpunkter och erfarenheter från referens- och fokusgrupper bestående av barn och ungdomar, personal inom förskola, skola och fritid, statliga, regionala och kommunala myndigheter och förvaltningar samt kulturlivets aktörer. Arbetet har också omfattat att ta del av aktuella och relevanta rapporter och forskning samt nationella och lokala mål- och styrdokument inom området. FN:s konvention om barnets rättigheter har varit en utgångspunkt för arbetet. Hänsyn har tagits till de remissvar som ingår i ärendet.

Förslaget redovisades och godkändes av styrgruppen 2008-08-13.

Bakgrund

Kulturnämnden uppdrog i november 2005 åt kulturförvaltningen att utarbeta ett förslag till ny plan för barn och ungdomskultur. Förslaget antogs av kulturnämnden 2006-04-18 (Dnr: 005/481/2006) och sändes ut på remiss. Statsledningskontoret konstaterade i sitt remissvar att planen avvek från flertalet punkter i statsledningskontorets checklista för stadsövergripande styrdokument och uppdraget återremitterades till kulturnämnden enligt beslut i kommunfullmäktige 2007-12-11 (utlåtande 2007 RVIII (324-1907/2006).

Kulturnämnden fick i uppdrag att omarbeta planen i enlighet med de krav som checklistan ställer och att utarbeta förslaget i kommunikation med representanter för målgruppen. Uppdraget omfattade också att väga in remissvaren på det 2007 återremitterade förslaget samt att sätta in planen i ett större perspektiv utifrån följande aspekter.

- den tekniska utvecklingen relaterat barn och ungas kulturvanor
- populärkultur, kommersiell kultur och invandrade kulturer
- tillgänglighet för barn och unga med funktionsnedsättning
- internationalisering
- samordning med skolor och förskolor
- starkare närvaro av professionella kulturarbetare
- konsekvenserna av betänkandet *Tänka framåt, men göra nu* av aktionsgruppen för barnkultur (SOU 2006:54)

Uppdraget ställde också krav på en formulering av en användbar definition av barns och ungas kultur och kulturliv, en analys av vad som är hindren för att alla barn ska ha likvärdig tillgång till kultur samt formulering av övergripande mål, delmål, strategier samt hur ansvaret ska fördelas. Uppdraget pekar också på behovet av metoder för uppföljning.

Förvaltningens synpunkter

Uppdraget har varit omfattande och förvaltningen kan konstatera att alla nya aspekter på uppdraget har behandlats och vävts in i förslaget *Kultur i ögonhöjd – för, med och av barn och unga*. Ett undantag finns och det är metoder för uppföljning. Förvaltningen kan konstatera att detta är ett svårt men viktigt och avgörande område om ambitionerna med stadens barn- och ungdomskultur ska kunna förverkligas och anser att kommunfullmäktige bör formulera ett uppdrag om uppföljning av stadens barn- och ungdomskulturarbete.

Strategisk kulturplan för barn och unga i Stockholm

Förvaltningen föreslår att den strategiska kulturplanen ska rikta sig till nämnder och bolag i staden som arbetar med barn och ungdom. Det gäller såväl ungas aktiviteter som deras fysiska miljö. Ansvaret förslås åvila stadsdelsnämnder, kulturnämnden, Stockholms stadsteater AB, idrottsnämnden, utbildningsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, fastighetsnämnden, trafik- och renhållningsnämnden samt allmänna skolbyggnads- och bostadsbolag.

Ambitionen med planen bör också vara att den ska spridas som inspiration och verktyg till aktörer utanför det kommunala uppdraget som är involverade i barns och ungdomars kultur och fritid i Stockholm.

I tjänsteutlåtandets bilaga 1, presenteras förslag till strategisk kulturplan för barn och unga i Stockholm, *Kultur i ögonhöjd - för, med och av barn och unga - strategisk plan för barn och ungdomskultur i Stockholm 2009-2012*

I bilaga 2, *Bakgrund*, redovisar arbetsgruppen de underlag inklusive hinder och framgångsfaktorer som förslaget till *Kultur i ögonhöjd - för, med och av barn och unga - strategisk plan för barn och ungdomskultur i Stockholm 2009-2012* bygger på. Bilagan innehåller även en förteckning för referensgrupper och övrigt referensmaterial.

Arbetsgruppen för kulturplanen har redovisat att det finns tydliga mål och uppdrag som stödjer barn- och ungdomskulturen såväl i de nationella styrdokumenterna som



i förskolan och skolan läroplaner, kultur- och ungdomspolitiken, FN:s konvention om barnets rättigheter som i stadens mål och visioner. Däremot är det svårt att i stadens redovisningssystem få en bild av helheten av satsningarna på barn- och ungdomskultur. Det saknas också strukturer för kvalitetsuppföljning och barnkonsekvensanalyser vilket försvårar en kvalitetsutveckling.

Implementering

Förvaltningen vill poängtera att det är viktigt att när planen antagits bör ett implementeringsarbete genomföras så att berörda nämnder, bolag, förvaltningar och verksamheter uppmärksammas på planen och arbetar in dess mål och strategier i sin verksamhet. Enligt förvaltningens bedömning bör en arbetsgrupp för implementering tillsättas under ledning av kulturförvaltningen i samverkan med berörda förvaltningar.

Barnkonsekvensanalys

För att leva upp till FN:s konvention om barnets rättigheter anser Barnombudsmannen att beslut på alla nivåer som berör barn och unga ska föregås av barnkonsekvensanalyser. I dag saknas metoder och rutiner för detta i stadens nämnder och bolag såväl som i förvaltningar och verksamheter när t.ex projekteringar, omorganisationer eller andra förändringar ska genomföras. Sett ur ett barnperspektiv bör ett sådant analysarbete genomföras för att leva upp till barnkonventionens principer om barnets bästa och för att säkra verksamheternas kvalitet relativt målgruppen.

Uppföljning

Efter samtal med stadsledningskontoret drar förvaltningen slutsatsen att frågan om metoder för uppföljning behöver mer tid för fördjupning. Det är i första hand i stadens gemensamma uppföljningsverktyg ILS som uppföljning kan göras av samtliga berörda nämnder. Det är därför angeläget att övergripande KF-indikatorer formuleras, men också att varje berörd nämnd formulerar åtaganden, aktiviteter och indikatorer som kopplas till planens mål och strategier. Utöver denna ordinarie uppföljning i ILS bör en mer kvalitativ uppföljning genomföras med syfte att bidra till verksamheternas måluppfyllelse. Ett behov finns att utveckla metoder för detta liksom metoder för barnkonsekvensanalys.

Utvärdering

Beslut om utvärdering bör fattas i anslutning till att förslaget till strategisk kulturplan för barn och unga 2009-2012 antas av kommunfullmäktige. Förvaltningen anser att en utvärdering bör genomföras under 2011 för att bilda underlag till en revidering innan planens giltighet gått ut.



Förvaltningens förslag

Förvaltningen föreslår att kulturnämnden godkänner förslaget *Kultur i ögonhöjd - för, med och av barn och unga - strategisk plan för barn och ungdomskultur i Stockholm 2009-2012* och överlämnar det till kommunstyrelsen för vidare hantering.

Kulturnämnden föreslås få i uppdrag av kommunfullmäktige att utse två arbetsgrupper. En för att arbeta med implementeringen av *Kultur i ögonhöjd - för, med och av barn och unga - strategisk plan för barn och ungdomskultur i Stockholm 2009-2012* och en för att ta fram förslag på lämpliga metoder för uppföljning av planens mål och strategier samt metoder för barnkonsekvensanalys.

Bilagor

Bilaga 1.

Kultur i ögonhöjd - för, med och av barn och unga - strategisk plan för barn och ungdomskultur i Stockholm 2009-2011

Bilaga 2.

Bakgrund till Kultur i ögonhöjd - för, med och av barn och unga - strategisk plan för barn och ungdomskultur i Stockholm 2009-2011

KULTUR I ÖGONHÖJD
- FÖR, MED OCH AV BARN OCH UNGA

Strategisk plan för barn och ungdomskultur i Stockholm 2009-2012



Kultur i ögonhöjd - för, med och av barn och unga

Strategisk plan för barn och ungdomskultur i Stockholm 2009-2012

INNEHÅLL

- Strategisk plan för barn- och ungdomskultur 3
- Vidgat kulturbegrepp 4
- Övergripande mål 5
- Mål-strategier-ansvar 5



Strategisk plan för barn- och ungdomskultur

Uppdraget

2007 gav kommunfullmäktige kulturnämnden i uppdrag att utarbeta en strategisk plan för barn- och ungdomskulturen i Stockholm. Uppdraget omfattade att utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter, den nationella kultur- och ungdomspolitikerna, läroplanernas mål och kommunfullmäktiges övergripande inriktnings- och verksamhetsmål formulera en definition av kultur och kulturliv för barn och unga samt att utifrån en analys av hinder och framgångsfaktorer formulera övergripande mål, delmål, strategier och ansvarsbeskrivning för stadens barn- och ungdomskulturverksamhet.

Mål och strategier

Kulturplanens mål relaterar till stadens framtidsdokument Vision 2030. I Vision 2030 betonas staden som en medborgarnas stad, en stad som skapas och utvecklas av dem som bor här. Delaktighet och inflytande är ledord och kulturell och språklig kompetens lyfts fram som en medveten strategi för att utveckla Stockholm till en mångsidig och upplevelserik storstad.

Strategierna är formulerade utifrån den omvärldsbild av hinder och framgångsfaktorer för barn och ungas kultur och kulturliv som kommit fram genom referensgrupper och i enkätsvar av stadens barn, ungdomar och vuxna i förskolan, skolan och kultur- och i fritidsverksamheter samt i aktuell forskning och rapporter bl a från Barnombudsmannen, Statens kulturråd och Sveriges kommuner och landsting.

Ansvar

Denna plan riktar sig till nämnder och bolag i staden som arbetar med barn och ungdom. Det gäller såväl ungas aktiviteter som deras fysiska miljö. Ansvaret åvilar stadsdelsnämnder, kulturnämnden, Stockholms stadsteater AB, idrottsnämnden, utbildningsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, fastighetsnämnden, trafik- och renhållningsnämnden samt allmänna skolbyggnads- och bostadsbolag.

Ambitionen med planen är att den också ska fungera som inspiration och verktyg även för aktörer utanför det kommunala uppdraget som är involverade i barns och ungdomars kultur och fritid i Stockholm.

Uppföljning

Den strategiska kulturplanen för barn och ungdom är ett övergripande styrdokument för staden. Varje berörd nämnd och bolag ska i sina åtaganden väga in planens mål och strategier. Uppföljningen redovisas årligen i respektive verksamhetsberättelse och följer stadens ordinarie uppföljning inom ledningssystemet ILS. Utvärdering av denna strategiska plan för barn- och ungdomskultur ska påbörjas 2011 för att bilda grund för revision av planen efter 2012.

Vidgat kulturbegrepp

I FN:s konvention om barnets rättigheter betonas barns och ungas rätt att framföra sina åsikter. I konsekvens med detta har förarbetet till kulturplanen bl a inneburit att samla in synpunkter på kultur från barn och unga själva. Utifrån deras röster och aktuella rapporter om barn- och ungdomskultur är utgångspunkten två etablerade kulturbegrepp, det estetiska och det antropologiska¹. Det är inte antingen eller utan två begrepp som belyser olika sidor av kultur, båda relevanta för ungas uppfattning om vad kultur är.

Kultur för barn och unga ska utöver de traditionella konstformerna definieras utifrån den kultur som berör dem och som uppfattas av dem själva som relevant i deras vardag – deras ”levda kulturer”. Utgångspunkten är **kultur för, med och av barn och unga**, en definition av barn- och ungdomskulturbegreppet inspirerat av Centrum för barnkulturforskning, Stockholms Universitet och Flemming Mouritsen², dansk forskare inom pedagogik.

1. Barnkultur och ungdomskultur

kultur för barn och unga, (producerad av vuxna)

- den bildande kulturen (ses oftast som kvalitetskultur; estetisk, konstnärlig, pedagogisk och aktiverande)
- den marknadsorienterade kulturen (TV, dataspel, leksaker, media etc.)

kultur med barn och unga (tillhandahållen av vuxna)

- fritidsaktiviteter (ex: kulturskolor, Träffpunkter, klubbverksamhet, arrangemang, festivaler)
- Aktiviteter av mer informell karaktär som vuxna och barn utövar tillsammans (lek, spel, folkkultur och traditioner etc.)

2. Barns kultur och ungdomars kultur

kultur av barn och unga (uttryck som ingen vuxen styr över)

- barns egna uttryck, (t ex deras lekkulturer; lekar, rim, ramsor, skämt och gåtor etc.)
- ungas egna uttryck, skapande för sin egen skull eller inom ungas subkulturer (eget skrivande, rollspel, internetcommunities, Graffiti, Emo, Le Parkour etc.)

¹ Norman K. *Kulturella föreställningar om barn*, Rädda Barnen, 1996

² Flemming Mouritsen: *Child Culture - Play Culture, Child and youth Culture*, Odense University, Denmark 1998

Övergripande mål

Alla barn och unga i Stockholm ska ha likvärdig tillgång till professionella kulturupplevelser och likvärdiga möjligheter till eget skapande

Mål - strategier – ansvar

1. Kultur för, med och av barn och unga är lika viktigt

Stadens barn och unga ska ha god tillgång till den professionella kulturen, möjlighet att skapa med stöd av kulturpedagoger och på sina egna villkor utifrån sin syn på kultur.

Utgångspunkten ska vara en bred kultursyn som involverar och erkänner alla barns olika erfarenheter och bakgrund. Gränsen mellan den offentligt stödda konsten och kulturen, den kommersiella kulturen och ungdomskulturen är inte given utan sammanflätas i praktiken.

Strategier

- I alla delar av staden ska det finnas arenor för barn och unga att möta den professionella kulturen samt möjligheter för barn och unga att få stöd och verktyg för eget skapande.
- Barn och unga ska genom professionella kulturutövare erbjudas kulturupplevelser och möjligheter till eget skapande som berör dem och upplevs som angelägna i deras liv.
- Kulturverksamhet och aktiviteter ska spridas i hela staden. De offentligt finansierade kultur- och fritidsverksamheterna ska bredda sin verksamhet genom riktat publikarbete och samverka med föreningar och andra civila aktörer i stadsdelarna.
- Information om kulturutbudet ska vara tillgänglig för barn och unga själva. Stockholms stads webbplats ska rikta sin information om kultur för, med och av barn och unga med ett direkt tilltal till dem. Kulturinstitutionerna och barn- och ungdomsverksamheter i stadsdelarna ska stärka sin närvaro på Internet. Information och presentationer ska göras på andra språk än svenska. Informationen ska vara lättläst och tillgänglig för barn och unga med funktionsnedsättning.
- Populärkulturen och den kommersiella kulturen dominerar barns och ungas liv och kulturintressen. De kommunala kultur- och fritidsverksamheterna ska ha en bred omvärldskunskap på detta område och väga in dessa aspekter i sin verksamhet samt ha en öppen attityd till samverkan och partnerskap.
- Möt kultur från andra delar av världen – barn och unga ska få ta del av internationella gästspel, delta i internationellt utbyte och få möta den kulturella mångfalden i staden. Olika kulturer och konstnärliga uttryck är en tillgång och en kulturell rikedom.

- Vid utformning av miljöer där barn och ungdom vistas ska hänsyn tas till såväl deras behov av fri lek och spel i trygg miljö som till behovet av en kreativ och lustfylld miljö.

Ansvarsområden

- Stadsdelsnämnden ansvarar för att det i den lokala fritidsverksamheten finns platser, lokaler, personal och verksamhet som ger barn och unga möjlighet att möta den professionella kulturen och att utöva eget skapande.
- Kulturnämnden ansvarar för att barn och unga erbjuds möjlighet att utveckla sin förmåga inom olika former av estetiska uttryck tillsammans med professionella kulturpedagoger.
- Kulturnämnden ansvarar för att staden erbjuder barn och unga ett kulturutbud av hög kvalitet, vilket ska inkludera barns och ungas syn på vad som är bra och angelägen kultur för dem.
- Kulturnämnden ansvarar för att utveckla EU-samarbetet och det internationella utbytet inom kulturområdet för barn och unga.
- Stadsbyggnadsnämnden, fastighetsnämnden och trafik- och renhållningsnämnden liksom de allmänna bostads- och skolbyggnadsbolagen ansvarar var för sig för att ta hänsyn till barns behov och rättigheter vid beslut, planering och resursfördelning i frågor som har att göra med deras miljöer såväl ute som inne.

2. Alla barn och ungdomar ska ha likvärdiga möjligheter att ta del av kultur

Alla barn och unga har behov av kultur i form av eget skapande och som upplevelse i byggandet av den egna identiteten. Förutsättningarna är dock mycket olika i en storstad, där de geografiska, sociala och ekonomiska avstånden kan vara långa. Det är en demokratisk rättighet för barn och unga att på lika villkor få ta del av och utforska konstnärliga uttryck och kultur i alla dess former. Likvärdiga möjligheter gäller alla barn och unga oavsett kön, funktionsnedsättning, kulturell, etnisk, social, ekonomisk och religiös bakgrund. Det ska heller inte spela någon roll i vilken stadsdel man bor.

Strategier

- Nätverket för kultur i förskolan och skolan ska utvecklas och omfatta representanter från förskolan, skolan och kulturlivet. Förskolans och skolans ledare ska vara aktiva i detta arbete. Kulturinstitutioner och fria aktörer ska få bättre kunskap om skolans och förskolans villkor och behov.
- Ett nätverk för arrangörer av barnkultur ska etableras i samverkan mellan kommunala verksamheter, civilsamhället och kommersiella aktörer. Nätverkets uppgift blir att utveckla idéer kring kultur- och fritidsverksamhet för barn.



- Möt unga där de är – på fritidsgårdar, idrottsanläggningar, caféer, samlingslokaler etc. Nätverket Träffpunkter Stockholm ska utvecklas genom ett brett inkluderande förhållningssätt och omfatta hela staden i samverkan mellan kommunala verksamheter, civilsamhället och kommersiella aktörer.
- Nätverken ska initiera och organisera fortbildning, metodutveckling och samverkan med forskning enligt nätverkens behov. Fortbildningen ska omfatta personalgrupper inom områdena skola, förskola, fritid, kulturpedagoger och kulturaktörer.
- Stadens kultur- och fritidsverksamheter ska verka för ett breddat tilltal och ett vidgat kulturbegrepp som skapar erkännande och engagemang hos olika grupper av barn och unga.
- Barns och ungas kreativitet och kulturintresse ska prioriteras inom stadens kultur- och föreningsstöd med utgångspunkt från ett mångkulturellt och integrerande synsätt.
- Utformning av tillgänglighet och delaktighet för olika grupper med funktionsnedsättning ska göras i dialog och samverkan med idrottsnämndens projekt "Fritid för alla" samt dess målgrupp och representanter.

Ansvarsområden

- Kulturnämnden och stadsdelsnämnderna ska tillsammans ansvara för nätverken för förskolan, barnkulturarrangörer samt Nätverket Träffpunkt Stockholm.
- Kulturnämnden ansvarar för samordning och organisation av nätverken för förskolan, kulturlivet, barnkulturarrangörer samt Nätverket Träffpunkt Stockholm..
- Stadsdelsnämnden ansvarar för att berörda verksamheter utser representanter till nätverket för förskolan, barnkulturarrangörer och Nätverket Träffpunkt Stockholm.
- Utbildningsnämnden och kulturnämnden ska tillsammans ansvara för samverkan och utveckling av nätverk för kultur i grundskolan och på gymnasiet.
- Kultur-, idrotts- och stadsdelsnämnderna ansvarar för att barn och unga prioriteras i stödet till kultur- och föreningsliv.
- Stadsdelsnämnderna respektive utbildningsnämnd ansvarar för att samla in statistik över genomförda kulturarrangemang inom stadsdelen respektive skolan.

3. Kultur och estetik ska vara en integrerad del i lärandet

Barn och unga i stadens förskolor och skolor ska få uppleva och skapa konst och kultur i möte med professionella kulturutövare som en integrerad och kontinuerlig del i vardagen. Kultur och estetik ingår i skolans kunskaps- och demokratiuppdrag och ska användas för att stödja barnens lärande och utveckling.

Strategier

- Förskolan och skolan ska sörja för att alla barn och unga får professionella konst- och kulturupplevelser, får uttrycka sig i eget skapande inom olika former som musik, dans, rörelse, drama, media, bild och form samt får använda sig av estetiska uttryck i lärandet.
- Kulturförvaltningen, utbildningsförvaltningen och stadsdelsförvaltningarna ska tillsammans skapa strukturer som underlättar för förskolan, skolan och det professionella kulturlivet att samverka. Formerna för information och förmedling av professionella kulturprogram och kulturpedagoger ska utvecklas genom personlig rådgivning, vägledning och lättillgänglig information på webben.
- Stadens kulturverksamheter ska utveckla sin verksamhet i samverkan och dialog med förskolan och skolan.
- Kulturförvaltningen ska inspirera de verksamheter som får kultur- och integrationsstöd att samverka med förskolan och skolan.

Ansvarsområden

- Utbildningsnämnden ska svara för att elever i grund- och gymnasieskolan får ta del av professionella konst- och kulturupplevelser och får uttrycka sig i eget skapande.
- Stadsdelsnämnden ska svara för att barn i förskolan får ta del av professionella konst- och kulturupplevelser och får uttrycka sig i eget skapande.
- Kulturnämnden ska svara för att det finns ett brett och varierat kulturutbud riktat till barn och unga i förskolan och skolan.

4. Barn och ungdom ska ha inflytande över och delaktighet i sitt eget kulturliv

Barn och unga i staden ska erbjudas möjlighet att påverka sina kultur- och fritidsaktiviteter. Ungas delaktighet och inflytande är en del av deras demokratiska rättigheter. Det är i barnens och ungdomarnas vardag, förskolan, skolan, fritidsverksamheterna osv. som förutsättningarna för delaktighet och inflytande i såväl ord som handling kan skapas. För att göra barn och unga delaktiga förutsätter det att vuxna har förmåga att se ur deras perspektiv, vilket betyder att vi måste fråga dem själva. Delaktighet och inflytande leder till självkänsla, växande och ansvarstagande.

Strategier

- Ett medvetet barnperspektiv utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter ska genomsyra arbetet i stadens kultur- och fritidsverksamheter.
- Stadens kultur- och fritidsverksamheter ska utveckla sitt pedagogiska förhållningssätt med syfte att skapa större utrymme för barns och ungas önskan om delaktighet. Perspektivet förflyttas från konsument- till deltagarkultur.

- Barn och unga utvecklar själva nya former för kommunikation och skapande, inte minst genom den nya digitala tekniken. Deras kompetens bör därför tas tillvara som en resurs i utvecklingsarbetet.
- I de kommunala verksamheterna ska dialogen med unga utvecklas och utformas såväl fysiskt som virtuellt
- Öppna kulturinstitutionerna för ungas egna projekt och använd den nya tekniken i kommunikation med barn och unga.
- Barn och unga ska vara delaktiga i besluten om att utveckla den fysiska miljön i skolan, inom bostadsbebyggelse och förändringar av den offentliga miljön.

Ansvarsområden

- Kulturnämnden, utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna ansvarar var för sig för att nya former för barns och ungas inflytande prövas och värderas.
- Stadsbyggnadsnämnden, fastighetsnämnden och trafik- och renhållningsnämnden liksom de allmänna bostads- och skolbyggnadsbolagen ansvarar var för sig för att utarbeta former för barns och ungas inflytande över planering och beslut som har att göra med deras miljöer.

5. Staden ska stödja ungt kulturentreprenörskap

Ungas ambitioner vad gäller entreprenörskap inom kultur och media ska uppmuntras. Ungas eget kulturskapande på fritiden kan, som ett komplement till gymnasie- och högskolans undervisning, bidra till ett viktigt informellt lärande mot en framtida yrkeskarriär. Unga arrangörer, producenter och kulturskapare bidrar till nya former för kommunikation och kreativa uttryck.

Strategier

- Stadens kultur- och fritidsverksamheter ska i samverkan med grundskolan, gymnasie-, högskoleutbildningar samt näringsliv stimulera ungas entreprenörskap inom kultur och media
- Stadsdelarna ska erbjuda ungdomar möjlighet till praktik och ferie- och sommarjobb med inriktning på egna kulturprojekt.
- Ungas initiativ till att utveckla former för kulturentreprenörskap ska stödjas inom det kommunala kultur- och integrationsstödet

Ansvarsområden

- Kulturnämnden svarar för att ungas entreprenörskap ges utrymme i såväl stödformer som i nämndens verksamhet.



- Stadsdelsnämnderna svarar för att den lokal kultur- och fritidsverksamheten ger förutsättningar för ungas entreprenörskap.
- Utbildningsnämnden svarar för att kunskaper om kulturinriktat entreprenörskap ingår i gymnasieskolans praktiska - estetiska utbildningar samt i grundskolan.

Bakgrund

KULTUR I ÖGONHÖJD

- FÖR, MED OCH AV BARN OCH UNGA

Strategisk plan för barn och ungdomskultur i Stockholm 2009-2012



INNEHÅLL

1.	Utgångspunkter	3
2.	Hinder och framgångsfaktorer – en sammanfattning	3
3.	Ur ett helhetsperspektiv	6
4.	Ungas perspektiv	9
5.	Kulturlivets perspektiv	12
6.	Kultur ur förskolans och skolans perspektiv	17
bil. 1	Referenser, källor och litteratur	21



BAKGRUND

1. Utgångspunkter

Detta avsnitt bygger på en sammanställning av insamlade synpunkter från referens- och fokusgrupper och på slutsatser från utredningar och rapporter presenterade av myndigheter, organisationer och högskola. Tillsammans med FN:s konvention om barnets rättigheter, den nationella kultur- och ungdomspolitik, läroplanernas mål och kommunfullmäktiges övergripande inriktnings- och verksamhetsmål bildar detta underlag för kulturplanens mål, strategier och ansvar.

2. Hinder och framgångsfaktorer – en sammanfattning

Att i en storstad som Stockholm kunna förbättra tillgången till kultur för barn och unga kräver en god struktur och samverkan mellan förvaltningar och verksamheter i kommunen. I Stockholm finns ett stort utbud av kultur för barn och unga och många aktörer såväl i stadens verksamheter som av andra aktörer. Svårigheten ligger i att göra detta utbud tillgängligt för alla barn och unga och att ge förutsättningar för de unga stockholmarna att själva kunna påverka sitt kulturliv och få göra sina röster hörda.

I arbetet med kulturplanen har de mest avgörande hindren och framgångsfaktorerna identifierats genom referens- och fokusgrupper med såväl barn och unga som med vuxna som arbetar med frågorna i både offentlig och privat sektor, inom forskning och på myndigheter och förvaltningar. De redovisade framgångsfaktorerna bygger på dokumenterad erfarenhet i rapporter från Regeringens Aktionsgrupp för barnkultur, *Tänka framåt men göra nu- så stärker vi barnkulturen*, Kulturrådet, *Kulturliv och skola – Hinder och framgångsfaktorer för samverkan* samt Sveriges kommuner och landsting i samarbete med Sveriges Musik- och kulturskolor, *Ung kultur i ett föränderligt kulturlandskap*.

Hinder

Helhetsperspektiv

- Storstadens decentraliserade organisation där resurser och ansvar för kulturfrågor som berör barn och unga är uppdelade på flera nämnder och förvaltningar varför helhetssyn saknas
- Brist på dokumentation, utvärdering och uppföljning av målen för barn- och ungdomskulturen
- Ingen struktur för information och coaching som stimulerar och underlättar barn- och ungdomskulturens internationella utbyten
- Bristande kunskaper i kultur- och fritidsverksamheterna om villkoren för unga med funktionsnedsättning

Barn och ungdomars perspektiv

- Brist på tid och pengar upplevs av unga som de största hindren.



- För stora geografiska avstånd för de små barnen
- Att hitta till och få information om de aktiviteter man är intresserad av
- Avsaknad av mötesplatser för ungdomar och ungdomsarrangemang.

Kulturlivets perspektiv

- Kultur- och integrationsstödet är begränsat när det gäller stödet till de fria aktörernas pedagogiska publikarbete
- Kulturlivet saknar kanaler i den kommunala organisationen för att förmedla sitt utbud.
- Brist på metoder och resurser för ungas delaktighet och inflytande
- För få arrangörer av barnkultur i förorterna
- Svårt att få ekonomi på barn- och ungdomskulturverksamhet

Förskolans, skolans och fritidens perspektiv

- Låg prioritering av kompetensutveckling på kulturområdet för förskolans och skolans och fritidens personal.
- Förskolan, skolan, fritiden och kulturlivet har olika kunskapssyn vilket skapar oklarheter kring vilka mål med samverkan man vill uppnå
- Förskolan, skolan, fritiden och kulturlivet har olika syn på begreppet kultur vilket även skapar oklarheter kring mål och syfte
- Kulturprojekt i förskolan, skolan och i fritidsverksamheten ligger ofta utanför ordinarie budget, vilket bidrar till att långsiktig förändring uteblir.

Framgångsfaktorer

Helhetsperspektiv

- En obruten förankringskedja vad gäller politiska mål både på nationell, regional och lokal nivå, gärna gemensamma mellan kultur, fritid och utbildning
- Ett väl strukturerat mål- och uppföljningsarbete såväl övergripande i staden som i stadens verksamheter.
- Att det finns professionella kulturförmedlare som konsulenter, barn- och ungdomskultursamordnare och bibliotekarier
- Strukturerad lokal samverkan för samutnyttjande av resurser, samordning av utbud och kompetensutveckling. Såväl stadsdelsförvaltningen, studieförbund, föreningar, organisationer och institutioner med verksamhet för unga samt lokalförvaltare ingår i lokala nätverk.
- Att det finns lättillgänglig och riktad information till barn, ungdom och deras föräldrar om aktuell kulturverksamhet, mötesplatser och arrangemang inom kultur- och föreningslivet.
- Samordning och ökad kompetens för internationellt utbyte för såväl kulturliv som för barn och unga
- Personalen i kultur- och fritidsverksamheterna har en öppen attityd och god kunskap om barn och unga med funktionsnedsättning.

Barns och ungdomars perspektiv

- Ett brett utbud som är i harmoni med ungas egna intressen



- Att fokus flyttas från konsumentkultur till deltagarkultur¹ där teknologiska interaktiva möjligheter utnyttjas
- En flexibel kulturbyråkrati som stöd för ungas egna kulturprojekt
- Ett lättillgängligt kulturutbud för de små barnen i deras geografiska närhet
- Ett integrerat och mångkulturellt barn- och ungdomsperspektiv i all verksamhet
- Inflytande och delaktighet som utgångspunkt i kultur- och fritidsverksamheterna samt vid planering av barn och ungas kreativa miljöer

Kulturlivets perspektiv

- Att möta den unga publiken i deras vardagliga upplevelser och berättelser, genom deltagarkultur, eget skapande och digitala kommunikationsformer som webben, mobiltelefoner och Internet.
- Att skapa relationer och möta den unga publiken i deras egna miljöer: i parken, i hemmen, på gatan och på webben
- Att stödja utveckling och möten mellan gammalt och nytt: det offentligt finansierade kulturutbudet agerar tillsammans med kommersiell kultur och ungas medskapande.
- Dokumentera och ge utrymme i museer och arkiv för populärkultur, subkulturer och alla etniska gruppers kulturuttryck
- Kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte om barn och ungas kulturvanor bland personal på kulturinstitutioner och i studieförbund, samlingslokaler och stadsdelsförvaltningar

Förskolans, skolans och fritidens perspektiv

- Kompetensutveckling i form av kulturpedagogik för lärare, fritidsledare och förskolepersonal och insikter i förskolans och skolans arbetssätt för kulturarbetare.
- Personalen på skolorna har skolledarens stöd för att bedriva utvecklingsarbetet när det gäller samverkan med kulturlivet
- Handlingsplaner som är gemensamt framtagna av kulturförvaltningen, utbildningsförvaltningen och stadsdelsförvaltningarna.
- Struktur för samordning som skapar överblick över det barn- och ungdomskulturella fältet och ökar kunskap och förståelse mellan kulturliv och förskolan/skolan.
- En samordnande funktion som är uppdaterad på det aktuella utbudet och samtidigt känner till förskolan och skolans rutiner.
- Lokala träffpunkter för unga som bygger på ungas inflytande och delaktighet
- Nätverk för erfarenhetsutbyte och samverkan mellan Träffpunkterna
- Tillför kulturkompetens vid ny- eller ombyggnad av skolor, fritidsverksamheter, parker och andra offentliga miljöer för barn och ungdom

¹ Deltagarkultur definieras av hur människor, oftast de unga, med digitala verktygs interaktiva potential och medier vill skapa och delta själva snarare än att vara passiv publik. Man är både producent och konsument Ex: rollspel, bookcrossing, geocaching, Internetcommunities där man kan ta del av musik, sampla "beats", skriva nya Harry-Potter-kapitel eller skapa eget konstgalleri i den virtuella världen. *Från konsumentkultur till deltagarkultur*, Malin Denward och Pernilla Severson i skriften *Ung kultur i ett föränderligt kulturlandskap*, Sveriges Kommuner och Landsting 2007



3. Ur ett helhetsperspektiv

Ung i Stockholm

I Stockholm bor 216 000 barn och unga under 25 år, vilket motsvarar 27 procent av stadens befolkning. Antalet barn och unga beräknas öka till 228 000 år 2011 och 232 000 år 2016. Andelen av den totala befolkningen beräknas dock vara densamma eftersom hela Stockholms befolkning växer. Åldersgruppen 0-5 år är nästan 60 000 och betydligt större än övriga åldersgrupper. Även unga vuxna i åldern 21-25 år är stor.

Folkmängd efter ålder 2007/08

0-5 år	6-10 år	11-15 år	16-20 år	21-25 år
59 000	36 000	38 000	43 000	54 000

Antalet barn och unga med invandrabakgrund t o m 20 år är knappt 21 000 eller 10 procent av åldersgruppen. I åldersgruppen 21-25 år har hela 25 procent invandrabakgrund. Generellt räknar man att ca 10 procent av befolkningen har någon form av permanent funktionsnedsättning.

Helhetssyn och samverkan

Barn- och ungdomskulturen är inte enbart en fråga för det traditionella kulturområdet. Den berör många olika verksamhetsområden som utbildning/skola, barnomsorg, fritidsverksamhet, föreningsliv osv. Detta innebär att resurserna är fördelade på många "händer" vilket förutsätter bra former för samarbete och samverkan. Aktionsgruppen för barnkultur konstaterar i sitt betänkande att för att nå ut till alla barn och ungdomar krävs en god struktur och samverkan mellan förvaltningar och verksamheter i kommunen.

Enligt den statliga aktionsgruppen för barnkultur krävs följande inom en kommun för att uppnå en helhetssyn:

- politisk förankrade mål och strategier
- samverkan och samordning mellan nämnder, förvaltningar och verksamheter
- olika metoder och flexibilitet i verksamheter och förvaltningar
- samverkan mellan kulturliv och förskola/skola med stöd i skolledningen
- kompetensutveckling efter de olika behov aktörerna har
- dokumentation och uppföljning av verksamheterna
- information om verksamheter och målskrivningar som når ut i kommunen

Det referensmaterial som arbetsgruppen för den strategiska planen för barn- och ungdomskultur i Stockholm inhämtat visar att samverkan behövs mellan skola, förskola och kulturförvaltning för att en god och bred kulturverksamhet ska kunna erbjudas stadens barn och ungdom. Kulturförvaltningens förmedlingsorganisation *Kultur för de unga* behöver marknadsföras och utvecklas med en kontaktförmedling för kulturpedagoger, då dessa är mycket efterfrågade inom skola och förskola.



Det finns behov av att utveckla stadens informationsverksamhet så att såväl unga som föräldrar lätt ska kunna hitta information om vilka aktiviteter som finns – i kulturlivet, föreningslivet och i lokalsamhället.

Kompetensutveckling efterfrågas i många yrkesgrupper. I skolan handlar det om att lärare behöver mer kulturpedagogisk vidareutbildning och att kulturarbetare har behov av djupare insikter i skolans arbetssätt.

I planering av den fysiska miljön bör kulturaspekten vägas in, särskilt ur ett barn- och ungdomsperspektiv. Det kan gälla fria ytor för lek och spontanidrott, lokaler för förenings-, kultur- och fritidsverksamhet. Det gäller också när nya skolor projekteras eller gamla renoveras att planera för flexibilitet för kulturevenemang och skapande verksamhet.

Lokal samverkan

Fördelarna med lokal samverkan är bl a att utnyttja lämpliga lokaler samt att samordna resurser och utbud. Såväl stadsdelsförvaltningar, studieförbund, föreningar, organisationer och institutioner med verksamhet för barn och unga samt lokalförvaltare har intresse av att ingå i lokala nätverk. Stadsdelsförvaltningarna och kultur- och idrottsförvaltningarna bör också samarbeta i frågor om stöd till lokala kulturaktörer och föreningar.

Stockholms parklekar är en mötesplats för barn och barnfamiljer. Antalet parklekar är lika många idag som för fem år sedan, ca 50. Under senare år har parklekarna utökats med mellanstadieverksamhet och kvällsverksamhet för 10-12-åringar. Parklekarna är intressanta ur det perspektivet att de är en allmän plats för barnens kreativitet och lek. Utvecklingen av parklekarnas kreativa miljö och innehåll i verksamheten är något som skulle behöva diskuteras mer. Kulturverksamheten på parklekarna har minskat under senare år, men med samverkan, riktade resurser och ny kompetens kan de ha stor betydelse för barn och barnfamiljers möjligheter till kulturupplevelser och kreativ lek.

Fritidsgårdar och andra öppna verksamheter för ungdomar har en lång tradition av att vara en plats för eget skapande där särskilt musiken haft en stor plats. Många verksamheter har replokaler, danslokaler och scener med ljus och ljud. Mellan 2003 och 2007 har antalet fritidsgårdar i staden ökat från 50 till 68. Flera av dessa riktar sig särskilt till ungdomar i åldern 16-20 år. I dessa s k Ungdomens hus eller Träffpunkter har kulturverksamhet och eget skapande fått stor betydelse.

Biblioteken har en regelbunden programverksamhet, ofta i samarbete med stadsdelsförvaltningar och studieförbund. Bibliotekens utrymmen för programverksamhet är dock ofta små och inte så funktionella. Kulturskolan når barn och ungdom under såväl fritid som skoltid. Under helger står Kulturskolans lokaler ofta tomma och skulle kunna utnyttjas för offentliga arrangemang, föreningsverksamhet eller ungdomar som behöver repetera.

Föreningslivet och studieförbunden har en framträdande roll som arrangörer av lokal kultur. Föreningarnas arrangemang äger ofta rum i stadens samlingslokaler eller sommartid utomhus. Många ungdomar som vill arrangera kultur och även skapa sin egen kultur bildar också



föreningar eller nätverk. De efterfrågar infrastrukturellt stöd i form av arrangörer, lokaler och coacher.

Fritiden för barn och ungdom med funktionsnedsättningar

Barn och unga med funktionshinder har ofta svårt att ta del av och själva utöva kultur. Offentliga miljöer ska vara tillgängliga och integrerande, men det kan också finnas behov av arrangemang och miljöer som är särskilt riktade till olika grupper av funktionshindrade. Projektledaren för "Fritid för alla" som har i uppgift att samordna utbudet och förbättra informationen för funktionshindrade barn och ungdomar, har sammanställt en checklista över vad verksamheter bör tänka på för att vara tillgängliga.

Tillgängliga verksamheter ska ha

- En välkomnande policy i värdegrund och handlingsplaner och som också genomsyrar verksamhetens informationsmaterial
- Kontakt med barn och ungdomar med funktionsnedsättning för att kunna bjuda in dem specifikt
- Kunskap och förståelse om olika funktionsnedsättningar och dess konsekvenser samt arbeta för att undanröja alla hinder för deltagande
- Information på en tillgänglig hemsida och lättlästa broschyrer
- Planer för att undanröja fysiska hinder till lokalerna och utrusta dem med tekniska hjälpmedel.

Integration

Barn i Sverige idag har generellt sett en hög materiell standard med ett tryggt boende och utrustade med datorer, Mp3-spelare och mobiltelefoner. Men många barn lever trots det i familjer där de ekonomiska marginalerna är små. Drygt 13 procent av barnen mellan 0-17 år lever i familjer med en ekonomisk standard under miniminivån (2001). Andelen familjer med låg ekonomisk standard är störst i storstäderna.² Enligt stadens statistikkontor lever många barn i familjer med små inkomster. Det är också i många fall barn från andra etniska familjer än svenska. Satsningar på nätverk och utbyte mellan stadens verksamheter och stadsdelar ger ungdomar bättre möjligheter att våga umgås med andra, för att få insikter om varandras världar.

I en undersökning från Stockholms regionplane- och trafikkontor 2005³ om vuxna invandras kultur- och fritidsvanor konstateras att det egna kulturlivet och den egna gruppens nätverk har stor betydelse. Studien visar på tendenser till skillnader mellan olika språk och etniska grupper. Undersökningen visar också att första generationen i större utsträckning än andra grupper är beroende av att aktiviteten äger rum i närområdet. Studien visar också att barn upptar en stor del av föräldrarnas fritid och att barnens fritids- och kulturintressen spelar en viktig roll för att skapa kontaktytor mellan föräldrarna och det svenska etablerade kultur- och fritidsutbudet. Därför ger satsning på barns kulturaktiviteter inte bara positiv effekt på barnens egen utveckling utan det är ett smidigt sätt för det svenska fritids- och kulturlivet att nå familjer med invandrarbakgrund.

² SOU 2001:55 Barn och ungdomars välfärd

³ Storstadspolitik 1:2005, Invandrare om fritid och kultur i Stockholmsregionen, Regionplane- och trafikkontoret



Internationalisering

Statens kulturråd har i uppdrag att stödja internationellt samarbete på kulturområdet. Kulturrådet har också i uppdrag att informera om EU:s olika stödformer inom kulturområdet. Ungdomsstyrelsen kan stödja ungdomar som vill genomföra internationella samarbeten. Myndigheten lämnar också råd och stöd vid ansökningar inom EU-programmet *Ung och Aktiv i Europa*. Inom kulturförvaltningens utvecklingsarbete av den sk incitamentsstrukturen för att stödja det fria kulturlivet ingår förslag på att förbättra möjligheterna för fria grupper inom Stockholms kulturliv att delta i kultursammanhang utomlands. I direktiven till kulturplanen för barn och ungdom finns önskemål om att internationaliseringsarbetet ska genomsyra hela barn- och ungdomskulturarbetet.

Under senare år har antalet EU-projekt och internationella samarbeten ökat inom kulturförvaltningen. Kulturskolan har sedan 2001 varit samarbetspartner i 20-talet olika europeiska projekt. Kulturskolan har deltagit i såväl utbildningsprojekt, kulturprojekt som ungdomsprojekt inom *Ung och Aktiv i Europa*. Den nya EU-programperioden; *Livslångt Lärande 2007-2013* lanserades 2007. Kulturskolan, stadsbiblioteket, LAVA, Rum för barn, Punktmedis, stipendiet *En snabb slant* och Ung08 är alla intressanta ur ett internationellt perspektiv.

För många ungdomar skulle ett internationellt utbyte vara mycket intressant och utvecklande, men det saknas stöd och strukturer för detta på såväl nationell som kommunal nivå i dessa frågor och en kartläggning skulle behöva genomföras.

4. Ungas perspektiv

Kultur för alla

Alla barn har rätt till utveckling enligt barnkonventionens artikel 6. – *barnets utveckling ska säkerställas till det yttersta av samhällets förmåga*. Med kultur och eget skapande stärks barn och unga som individer och får en ökad självkänsla. Den danska medieforskaren Kirsten Drotner menar att barn och ungdomar använder sig av estetiska uttrycksformer för att få syn på sig själva, pröva sin identitet och frigöra sig från sitt ursprung.

*"Om man blir inspirerad, stimulerad och underhållen samt får en möjlighet att reflektera över sina åsikter, ges man förutsättningar att bli kreativ och ifrågasättande, egenskaper som är fundamentala i byggandet av en identitet."*⁴

Rätten till kultur är också en fråga om att få tillgång till och utöva sin egen kultur i mångkulturella samhällen. Kultur kan i detta sammanhang vara en viktig grund för förståelse. Deltagandet i det konstnärliga och kulturella livet måste vara möjligt för alla barn oavsett kön, var man bor i staden, klass, etnicitet eller funktionsnedsättning.

⁴ Barnombudsmannen informerar BI 2006:02, *Barns och ungas rätt till kultur*



Ungas kulturvanor

Valfriheten – möjligheten och nödvändigheten att välja – är ett av de mest framträdande dragen i moderna kulturer. Ungdomsforskaren Thomas Ziehe menar att det tidigare normstyrda vardagslivet har förskjutits till ett vardagsliv styrt på preferenser – vad vi själva föredrar. Ungdomars intresse kretsar framför allt kring relationer, identitet och dess problematik. Tecken på detta är relationsdramernas och dokusåporns stora genomslag i ungas liv. Gamla kollektiva värderingar, skolornas bildningsideal och den etablerade kulturen har förlorat i värde och är inte lika normgivande i samhället idag. Istället har populärkulturen blivit den ledande kulturen. Populärkultur är inte längre ett fritidsfenomen, utan en faktisk livsmiljö. Populärkulturen blir en audiovisuell miljö och den kulturella luft man andas. Här hamnar etablerade kulturformer ofta i en defensiv position och måste rättfärdiga sin existens i jämförelse med populärkulturen.⁵

Ungdomar kan inte ses som passiva konsument. De nya medierna innebär ett eget skapande. Utvecklingen går från konsumentkultur till deltagarkultur där de teknologiska interaktiva miljöerna utnyttjas för att delta i kulturlivet på ett annat sätt. På communities som Myspace eller Youtube kan man dela med sig av sin musik, videos och webbsidor. Utvecklingen går rasande fort och andra former som dykt upp är bookcrossing (bokcirkel på nätet) och geocaching ("gömma nyckeln" med GPS som verktyg). I gatusporten Le Parkour, där man i stadsmiljö ska förflytta sig så snabbt och bra som möjligt mellan två olika punkter, används internet till att utbyta erfarenheter eller samordna aktiviteter.⁶

Datorns inträde i ungas liv gör också att man kan se en rörelse mot en alltmer privat fritid, ett fritidsliv utanför den institutionaliserade fritiden. Hemmets betydelse som arena för ungdomarnas fritid, och då med datorn som redskap, blir alltmer betydelsefull. I hemmet lyssnar man på och spelar musik, ser på TV och film, läser, spelar dataspel, kopplar upp sig på Internet och umgås med kamrater. Datorrelaterade aktiviteter spänner över så gott som hela ungdomsgruppen.⁷

Den kommersiella kulturen förser de unga med olika stilideal och attribut som kläder, musik och design. Som svar på den existentiella frågan om vem man är kan det kommersiella utbudet erbjuda snabbköpta svar i form av prylar. Barn och unga behöver konstens och kulturens förmåga till fördjupning, förmågan att ställa frågor, ge andra bilder och ideal, väcka känslor och skapa eftertanke för att ge alternativa svar i formandet av den egna identiteten. Den offentligt stödda kulturen är ingen konkurrent till det kommersiella där man tävlar med samma uttryck.⁸

Samtidigt måste en kommunal kulturpolitik anpassa sig till de nya förutsättningarna när det gäller distributionsformer och tilltal. Dels krävs kunskaper om den nya tekniken och dess betydelse i de ungas liv. Dels måste man finna länkar mellan kulturverksamheterna och de nya formerna för kommunikation. Den fysiska mötesplatsen och det kreativa skapandet

⁵ Thomas Ziehe, Ungdomsstyrelsen rikskonferens 2007

⁶ Från konsumentkultur till deltagarkultur, Malin Denward och Pernilla Severson i skriften *Ung kultur i ett föränderligt kulturlandskap*, Sveriges Kommuner och Landsting 2007

⁷ *Arenor för alla*, Ungdomsstyrelsens undersökning från 2005 om 16-åringars fritidsliv, 1360 elever från skolor i Stockholms innerstad, Stockholms södra förorter, Bengtsfors och Luleå.

⁸ *Tänka framåt, men göra nu*, SOU 2006:45



tillsammans med andra människor är lika betydelsefull som tidigare, men bör ta sin utgångspunkt i det som är de ungas vardag. Vid utformning av miljöer där barn och unga vistas måste deras behov vägas in som en viktig faktor i beslut, planering och resursfördelning.⁹

Vad säger barn och unga om sin fritid och kultur?

I arbetet med kulturplanen har barn och ungdomar fått komma till tals genom workshops, referensgrupper och egna digitala berättelser. Förvaltningen har under våren 2008 genomfört en enkätundersökning om fritid som besvarats av 485 barn och unga mellan 4-20 år. För att få ett ännu bredare underlag av barns och ungas tankar och åsikter om kultur och fritid har ett flertal rapporter från 2006 som bygger på enkätundersökningar vägts in. Barnombudsmannens rapport "Konst, hur man lever, å lite annat", Ulf Blomdahls och Stig Elofssons rapporter i serien Ung livsstil samt ungdomsstyrelsens rapport Fokus 06.

För barn och unga är det vidgade kulturbegreppet en utgångspunkt. Ett vanligt svar är att det helt enkelt är "allt man gör i livet". Även idrott har en plats i många ungas kulturdefinition. Dock kan man se, som också Barnombudsmannen konstaterat i sina undersökningar, att de flesta svaren rör sig mellan det estetiska och det antropologiska kulturbegreppet. Det kreativa och estetiska, som man antingen utför själv eller upplever. Det antropologiska begreppet rymmer traditioner, religion, mat och nationaliteter. Dessa begrepp utesluter inte varandra, utan bör snarare ses som olika sidor av vad kultur är.¹⁰

Vad är kultur?

"Det är gallerier och sånt"

Vad är barnkultur?

"När barn leker"

Laurence, 6 år

Kulturförvaltningens enkätundersökning visar att det saknas tid och pengar för att göra det man helst vill göra är generellt i alla åldrar. Ju lägre ålder desto viktigare blir också närheten till aktiviteten och föräldrarnas tillgång till tid och pengar. Utöver dessa brister finns ytterligare en ofta återkommande förklaring till varför man inte gör det man är intresserad av. Det handlar om att man inte vet om att aktiviteten finns eller var den finns. För äldre ungdomar står mötet med andra ungdomar i centrum. Man efterfrågar mötesplatser och fler ungdomsarrangemang, gärna arrangemang i större skala.

Ungas inflytande och delaktighet

Delaktighet och inflytande ger självkänsla, växande och ansvarstagande. En av huvudprinciperna i FN:s barnkonvention är att barn ska ha inflytande över och kunna göra sin röst hörd i alla frågor som rör dem.¹¹ Kulturen är ett område där de har verklig möjlighet att få definiera sin kultur och sin fritid. Barnombudsmannen anser också att barns och ungdomars inflytande över verksamheter inom kulturområdet på kommunal nivå måste stärkas.¹²

⁹ Fakta om barn och miljö, Rädda Barnen 2002

¹⁰ "konst, hur man lever, å lite annat" Barnombudsmannen rapporterar 2006:03

¹¹ Artikel 12. FN:s konvention om barnets rättigheter

¹² "konst, hur man lever å lite annat" Barnombudsmannen rapporterar 2006:03



Inom Nätverket Träffpunkt Stockholm är ungas inflytande och delaktighet en av de viktigaste grundstenarna och för de 40 coacher som ingår i nätverket kring stipendiet *En snabb slant* är det en förutsättning för hela arbetet. Fokus flyttas från konsumentkultur till deltagarkultur. Det finns fler goda exempel på detta. Reaktor i Husby, Tuben i Farsta, Andra hemmet i Skärholmen är några exempel på Träffpunkter i stadsdelarna där hela utvecklingen av verksamheten bygger på de unga brukarnas inflytande. Ung08-festivalen arbetar aktivt med referensgrupper och ungdomar arbetar som "helpers" på festivalen. På Fryshusets stora festverksamhet "The Wave" innehar ungdomar ansvarsfulla roller. Lava har arrangörsgrupper som genomför och står bakom alla arrangemang. PUNKTmedis har under 2007 och 2008 haft ett tiotal ungdomar anställda som biblioteksambassadörer.

Erfarenheter från Göteborg visar att arkitektur är ett område som konkret visar barn och unga hur de kan påverka sin stad och närmiljö. Arkitektur ryms inom samarbetet mellan skolan och kulturförvaltningen. Staden har anställt en arkitekturkonsult som förmedlar kontakter med arkitekter för projekt i skola och förskola. Arkitekturprojekten får barnen att se sin omgivning med nya ögon och lär sig också hur demokratiska processer fungerar i praktiken.

Unga kulturentreprenörer

Visionen om Stockholm år 2030 visar staden som innovativ och växande. Som region ska Stockholm dra till sig företag från hela världen. Man ser Stockholm med sitt stora kulturutbud som en bra stad för unga kulturentreprenörer att leva och verka i. I visionen är också entreprenörskap en naturlig del i undervisningen på gymnasieskolans yrkesförberedande program.

För att utveckla det unga entreprenörskapet inom kulturområdet är lärandet genom formell utbildning viktig men även det informella lärandet som uppstår genom att man på sin fritid praktiskt får utveckla sina förmågor som arrangör, producent och kulturskapare. Etableringen av olika ungdomens hus, Lava och andra träffpunkter är goda exempel på mötesplatser där det informella lärandet utvecklas. I detta arbete fungerar stipendiet *En snabb slant* många gånger som igångsättare. Under 2007 delades 1 miljon kr ut till 125 unga kulturarrangörer och -producenter via stipendiet och intresset ökar för varje år. Förutom t ex Lava och Träffpunkterna arbetar flera studieförbund med projektutveckling för unga.

Samverkan mellan utbildningar och kultur-, förenings- och näringsliv ger goda förutsättningar för unga att utveckla sitt entreprenörskap. Detta understryks också i Stockholms nya skolplan, Skola i världsklass: *"Entreprenörskap och samverkan med det omgivande samhället, näringsliv, föreningsliv, universitet och högskolor främjar elevernas lärande, kreativitet och ansvarstagande"*.

5. Kulturlivets perspektiv

Kulturlivet i Stockholm är stort och mångfasetterat, vilket närmare beskrivs i den årliga Kulturrapport Stockholm som kulturförvaltningen ger ut. Här finns också statistik på hur många barn och ungdomar som tar del av stadens olika kulturverksamheter. Inom **Stockholms kulturförvaltning** ryms Kulturskolan, Kulturhuset, Liljevalchs konsthall/Stockholm konst, Stadsbiblioteket, Stadsmuseet med Medeltidsmuseet och



Kommittén för Stockholmsforskning samt stöd till kultur- och föreningsliv utifrån kultur- och integrationsaspekter. **Stadsdelsnämnderna** har ansvaret för den lokala kulturverksamheten och då särskilt för barn inom förskola, barn och ungdom inom öppen fritidsverksamhet, stöd till föreningars kulturverksamhet och kulturverksamhet inom äldreomsorgen och för funktionshindrade. **Idrottsnämnden** ansvarar för stöd till barn- och ungdomsföreningar med verksamhet i Stockholm. **Stockholms stadsteater** är ett bolag inom Stockholms Stadshus AB. **Stockholms stadsarkiv** är en egen förvaltning, men lyder också under kulturnämnden.

Stockholm, som landets huvudstad, har också ett stort antal nationella kulturinstitutioner såsom Kungl Operan, Kungl Dramatiska Teatern samt de nationella museerna. Stockholms läns landsting lämnar också en hel del stöd till kulturverksamheter i staden och har huvudansvaret för Konserthuset och Stockholms länsmuseum.

Det finns också ett rikt kulturliv utan offentligt stöd; t ex restauranger och festlokaler med konsertverksamhet, Cirkus och Junibacken på Djurgården, musikarrangörer, privata konsthallar, gallerier och teatrar. Denna kommersiella verksamhet, som inte gör anspråk på offentligt stöd, är dock betydligt svårare att kartlägga och beskriva.

Kulturplanen för barn och ungdom i Stockholm har ett kulturpolitiskt helhetsperspektiv där ansvaret vilar på stadens berörda nämnder och bolag.

Det fria kultur- och föreningslivet

Staden har möjlighet att stödja barnen och ungdomarna i deras strävan att bilda ett eget kulturellt kapital. Det görs genom att erbjuda dem större delaktighet och möjlighet att kombinera en konsumtionskultur och en deltagarkultur samt att utveckla en större lyhördhet för vad som intresserar dem. Detta berör det fria kulturlivet i hög grad. För att få en legitimitet hos den unga generationen handlar det om att bedriva verksamhet i nära dialog med besökarna. Att göra barn och ungdomar delaktiga i det som ska gestaltas på scenen innebär extra kostnader. Delaktighet och förnyelse i samklang med målgrupperna kan vara svårt att genomföra utifrån nuvarande bidragsgivning. Ett sådant arbete kan uppmuntras genom prioriteringar i stödet till det fria kultur- och föreningslivet.

För att stärka barnkulturen behöver villkoren förbättras för konstnärer som vill arbeta med barn som målgrupp. Barnkulturen prioriteras i målen för den offentligt finansierade kulturen men syns inte på samma sätt när man ser till hur de offentliga medlen fördelas mellan barn/ungdomar och vuxna. 24 procent av kulturnämndens avsatta medel för verksamhets- och projektstöd till det fria kulturlivet fördelades till barn- och ungdomskulturproduktion 2007.

De fria kulturproducenterna som till stor del bär upp utbudet av kultur för barn och unga i förskolan och skolan är beroende av ett långsiktigt offentligt stöd som grundfinansiering och kvalitetssäkring av verksamhet. Intäktsmöjligheterna är begränsade framförallt för de verksamheter som riktar sig till barn där varje föreställning kan erbjudas för ett begränsat antal barn. Biljettpriset har sin smärtgräns där familjens, förskolans och skolans förmåga att betala direkt påverkar antal sålda biljetter eller föreställningar.



För att säkra ett kvalitativt utbud av kultur för barn och unga, att de ska ha möjlighet att få professionella dans-, teater- och konsertupplevelser som upplevs som angelägna för dem, är prioriteringarna i stödet till det fria kulturlivet avgörande.

Arrangörer

Barn – och ungdomskulturen behöver inte bara sina producenter. Arrangörerna av kulturprogram för, av och med barn och unga är avgörande medspelare. Utan arrangörer är det svårt att skapa möten mellan konstnärerna och de unga. Det finns inget organiserat arrangörsnätverk för barn och ungdomspubliken i Stockholm idag. Producenterna har inte några beställare att vända sig till och barn och unga vet inte var de ska vända sig för att få information om vad som erbjuds. Några stadsdelsförvaltningar är undantag där man har kvar någon form av beställarfunktion av program till förskolan och offentliga barnkulturprogram. I vissa fall ger man också stöd till arrangörsinitiativ från föreningslivet och andra lokala aktörer för att de ordnar kulturverksamhet för barn och ungdom. Ur perspektivet likvärdiga möjligheter för alla barn och unga i staden är ett heltäckande arrangörsnät över staden viktigt. Det ser alltför olika ut mellan stadsdelarna och det blir stora skillnader i tillgängligheten till kulturen för barnen och ungdomarna beroende på var de bor.

Information

Samtidigt som barnkulturen görs tillgänglig måste den också göras synlig. Enligt den undersökning som Barnombudsmannen genomförde tillsammans med Aktionsgruppen för barnkultur 2005¹³ om barn och ungas kulturvanor konstaterar man att mer än hälften av de tillfrågade barnen ansåg att de inte fått information om kulturaktivitet i sin hemkommun. Undersökningen visade på att bristen på tillgänglig information var större i storstadskommunerna än i de små kommunerna. Upplevelsen att inte känna till vad som finns eller veta var man kan få informationen bekräftas av de synpunkter som kommit in från barn och ungdomar i kulturplanens referensmaterial. För att nå barn och ungdomar behövs mer än webbplatser vilket också de fria kulturlivets aktörer bekräftar. Aktivt publikarbete med fördjupade kulturpedagogiska inslag är en möjlighet till bredare förankring.

Publikarbete

Barn och ungas kulturkonsumtion domineras av den kommersiella kulturen. De offentligt stödda kulturverksamheterna, konstnärerna och pedagogerna inom olika konstområden har unika möjligheter att erbjuda barnen och ungdomarna konst med hög kvalitet. Genom att stå utanför marknaden har de en position där det smala kan rymmas, reflektion, samtal och bearbetning av den masskultur barn och unga möter i sin vardag. Det innebär att det måste finnas en öppenhet mellan den kommersiella och offentligt stödda kulturen där barnen och ungdomarna står i centrum. Det är deras frågor som behöver svar, deras liv som ska speglas och skildras.¹⁴ Genom att vidga stödområdet till de fria aktörerna att även omfattade pedagogiskt publikarbete skulle både barnen, ungdomarna och kulturproducenterna tjäna på detta.

Utvecklingsmöjligheter

Av ovanstående resonemang kan konstateras att för att utveckla de fria kulturlivets utbud ur ett barn och ungdomsperspektiv behövs offentligt stöd utifrån tre aspekter:

¹³ SOU 2006:45, Aktionsgruppen för barnkultur , *Tänka framåt men göra nu –så stärker vi barnkulturen*

¹⁴ SOU 2006:45, Aktionsgruppen för barnkultur , *Tänka framåt men göra nu –så stärker vi barnkulturen*



- långsiktigt produktionsstöd relaterat till barnkulturens särskilda produktionsvillkor
- arrangörstöd för programverksamhet för barn och unga
- stöd till pedagogiskt publikarbete

Kulturinstitutionerna

De kommunala kulturinstitutionerna och de kommunalt stödda kulturverksamheterna har stor betydelse för barns och ungdomars kontakt med kultur.

Biblioteket är den absolut största och mest besökta kulturinstitutionen. 88 procent av alla 3-8-åringar i landet hade besökt biblioteket under det senaste året enligt Barnbarometern från 2002/2003. I åldern 9-14 år hade 97 procent besökt biblioteket någon gång det senaste året enligt Kulturbarometern 2002. I åldern 15-24 år var 84 procent på biblioteket under samma år. Drygt en tredjedel av Stockholms stadsbiblioteks utlån av böcker var barn- och ungdomslitteratur 2007, vilket också motsvarar uppgifterna för hela landet. Biblioteken erbjuder också andra medier och är mötesplatser för olika aktiviteter som sagostunder, filmvisning, bokprat etc.

Kulturskolan är också en institution som ofta finns i närheten av barn och unga, i deras vardag. I Stockholm omfattar kulturskolans verksamhet drygt 10 procent av alla barn och ungdomar. De är antingen deltagare i kulturskolans kurser under sin fritid eller kommer i kontakt med kulturskolan på skoltid. Kulturskolan är indelad i elva enheter med verksamhet över hela staden. I och med att egna lokaler etableras, det senaste i Hammarby Sjöstad, kan också olika genrer och uttryck mötas och blandas. Det ger också möjlighet till att utveckla lokala samarbeten med stadsdelsförvaltningar, fritidsgårdar, föreningar, bibliotek och studieförbund. Kulturskolan har ofta också någon salong med publikgradänger som i vissa fall används av stadsdelens arrangörer för offentliga teaterföreställningar på helger etc.

Även **studieförbunden** har verksamhet med eget skapande i Stockholm. Av studieförbundens 165 000 studiecirkeldeltagare 2007 var drygt 20 000 ungdomar (14-24 år). Inom "övrig gruppverksamhet" med totalt 69 000 deltagare var 23 000 barn (0-13 år) och 5 000 ungdomar. Det saknas statistik på vad ungdomsgruppen deltagit i, men i en studie från 2005 var de mest populära ämnena i Stockholm improvisatorisk musik, teater och dramatik samt sång och musik i grupp¹⁵. Studieförbunden är således också en stor arrangör av skapande verksamhet för barn och ungdom. Studieförbunden har resurser i form av speciallokaler och teknik för musik, dansstudios, film etc. I den översyn som genomfördes i Stockholm 2007 av stödet till och samarbetet med studieförbunden nämns också barn och ungdom som en målgrupp för utvecklat samarbete inom de nätverk som skapas lokalt.

Kulturhuset, Liljevalchs konsthall/Stockholm konst, Stadsteatern och Stadsmuseet är alla stadens kulturinstitutioner med verksamhet för alla åldrar. I Kulturhuset finns sedan länge Rum för barn och ungdomsverksamheten Lava. Kulturhuset arbetar för närvarande med att komplettera sitt utbud med verksamhet riktad till 9-12-åringar.

På Stockholms stadsteaters scener, särskilt Unga Klara, Marionetteatern, Stockholms stadsteater Skärholmen och Parkteatern spelas återkommande för barn och ungdom, som är en

¹⁵ Kulturen i siffror 2006/1, *Studieförbunden 2005*, Kulturrådet



viktig målgrupp för teatern. Både Unga Klara och Marionetteatern har i många år varit ledande inom sitt område i teater-Sverige. På scenen i Skärholmen kan lokala verksamheter och grupper få tillgång till teaterinstitutionen på ett helt annat sätt än vad som tidigare var möjligt.

Museer är en resurs för skolor där museipedagogens kompetenser kompletterar lärarens. Museerna är en lärande institution och skolan den plattform där introduktionen till museer ska göras. För t ex museer är det viktigt att åstadkomma ett utökat samarbete med skola och med föräldrar. Stadsmuseet och Medeltidsmuseet finns i stadens centrala delar och ett sätt att nå ut är att genom ett bättre samarbete med stadens biblioteksfilialer och Kulturskolan nå barn och ungdomar i sin lokala miljö.

Utvecklingsmöjligheter

Enligt Aktionsgruppens kartläggning ägnas bara 5,3 procent av årsverkerna på museerna åt verksamhet för barn och unga, varje barnbibliotekarie ska nå tusentals barn och en danskonsulent i Stockholms län har som målgrupp att nå drygt 400 000 barn. Aktionsgruppen påpekar att det är viktigt att relatera den verksamhet som finns till det antal barn som den är tänkt att nå ut till.

Hur påverkar ungas nya digitaliserade kulturvanor den offentliga kulturen? Vill kulturinstitutionerna möta den unga publiken måste man skapa möjligeter till deltagande så att de kan identifiera sig. Därför måste man i högre grad än tidigare använda sig av ungas berättelser, eget skapande och digitala kommunikationsformer. Det handlar om att skapa relationer och att möta den unga publiken i deras egna miljöer. Det offentligt finansierade kulturutbudet kan i kontakt med den kommersiella kulturen arbeta för ungas medskapande och därmed ökad mångfald och ökad tillgänglighet.¹⁶

Kulturinstitutionerna har det som många unga saknar – lokaler som kan fungera som mötesplatser och resurser i form av teknik och personal. I ett samarbete med studieförbund eller ideella föreningar kan dessa fungera som värdar för ungas projekt och aktivitetsidéer. I Fokus 06 visar enkätundersökningar att många kulturinstitutioner saknar strategier för att nå den äldre åldersgruppen 19-25 år.

Sammanfattningsvis kan konstateras att för att utveckla kulturinstitutionerna ur ett barn- och ungdomsperspektiv behövs

- pedagogiska resurser för att möta barn och ungdom och utveckla ett långsiktigt samarbete med förskolor och skolor
- öppna kulturinstitutionerna för ungas egna projekt och använd den nya tekniken
- utveckla lokalt samarbete
- utbilda personal inom mång-, sub- och populärkulturområdena
- utveckla ungas delaktighet och inflytande i kulturinstitutionernas verksamhet

¹⁶ *Från konsumentkultur till deltagarkultur, Ung kultur i ett föränderligt kulturlandskap, Sveriges Kommuner och Landsting 2007*



6. Kultur ur förskolans och skolans perspektiv

Människors kulturvanor skapas i barndomen. Därför, säger barnombudsmannen, har förskolan och skolan en viktig uppgift när det gäller att möta de barn och unga som i sin vardag inte får tillgång till kultur. Förskolan och skolan når i stort sett alla barn och unga och har som ingen annan institution möjlighet att se till hela barnets utveckling

Förskolans uppdrag

Förskolan skall sträva efter att varje barn

utvecklar sin skaparförmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i många uttrycksformer som lek, bild, sång och musik, dans och drama.

(Ur läroplanen för förskolan Lpfö 98)

Den skapande verksamheten och leken är viktiga byggstenar i processen att finna sin identitet och använda sin rätt till yttrandefrihet. Den nuvarande nationella förskoleplanen lyfter fram kultur på flera sätt i förskolepedagogiken. Barnens nyfikenhet, företagsamhet och intressen skall uppmuntras och deras vilja och lust att lära skall stimuleras. I läroplanen för förskolan betonas att barn ska få tillgång till ett lustfyllt skapande och möjlighet att kommunicera med alla sinnen och estetiska uttrycksformer.

Den statliga Aktionsgruppen för barnkultur pekar i betänkandet "*Tänka framåt men göra nu – Så stärker vi barnkulturen*" (SOU 2006:45) på att större barngrupper, färre pedagoger per barn och långa avstånd till bibliotek och samlingslokaler för att se film, teater, dans och lyssna på musik har medfört att de små barnen har fått sämre tillgång till samhällets kulturutbud. Man hänvisar också till Skolverkets utvärdering som visar att personalens kompetensutveckling i kulturfrågor och skapande verksamhet är lågt prioriterat. Detta är några av orsakerna till de svårigheter som förskolor har att ta del av den offentliga kulturverksamheten, skapa samarbeten med kulturpedagoger och närma sig det lokala kulturlivet.

Stockholms förskolor

På förskolorna i staden pågår i olika utsträckning skapande i bild och form, rörelse/rytmik, sång och spel – *kultur med barn* – som en del av det dagliga arbetet med barnen. I stor utsträckning är de egna personalresurserna den viktigaste basen för kulturkompetensen. En del av detta arbete omfattar estetiska lärprocesser där lärandet sker genom konsten. Många gånger är dessa kopplade till språkutvecklande verksamhet.

Det är inte så vanligt att utomstående kulturpedagoger arbetar i Stockholms förskolor. Om det beror på bristande resurser, information eller tillgång till pedagoger – eller en kombination av detta – är inte klarlagt.

Samarbetet med biblioteken är etablerat och i de flesta fall väl fungerande. Vad gäller andra kommunala kulturverksamheter (Kulturhuset, Stadsmuseet, Liljevalchs t ex) och statliga institutioner placerade i innerstaden förefaller det som om förorten inte använder dem i samma utsträckning som innerstadens förskolor p g a de långa avstånden.



Genom stadens decentraliserade organisation av kultur i stadsdelarna har utbudet av professionella föreställningar för förskolebarn – *kultur för barn* – kommit att se mycket olika ut i stadsdelarna. Beställarkompetensen varierar stort mellan stadsdelarna vilket bland annat bidrar till minskade möjligheter att samverka kring arrangemang. I flera stadsdelar finns ett nätverk av kulturombud för förskolan. Uppdragen inom dessa nätverk varierar dock från att inom nätverket beställa föreställningar, boka lokal, göra information och tar emot artister till att endast vara rådgivande. I stadsdelar utan kultursamordnare sker beställningar direkt från förskolan. Man hoppar också ofta på gratiserbjudanden eller föreställningar som är billiga att del av.

En viktig del i förskolans arbete är barnens egen kultur – *kultur av barn* – dvs barns egen värld av lek och fantasier. Många gånger får den sin näring av företeelser i omvärlden, inte minst från den kommersiella kulturen vars teman och motiv bearbetas i lekar. Delar av den kommersiella barnkulturen kan sägas utgöra den gemensamma väv av erfarenheter som delas av de allra flesta barn.

Både för det kontinuerliga, dagliga arbetet med kultur i förskolan och för möjligheterna att kunna skapa goda förutsättningar för att uppleva kultur är kompetensen hos den ordinarie personalen avgörande. Kompetensen är viktig för att ge introduktion till kulturupplevelser samt kunna ta tillvara och spinna vidare på de upplevelserna i vardagen.

I arbetet med kultur inom förskolan kan externa kulturpedagoger vara en stor resurs som inspiratörer och fortbildare för den ordinarie personalen. En bra kombination är att både arbeta med barnen då ordinarie personal är med och med samma personal separat för att diskutera metodfrågor och ge vägledning för ett fortsatt arbete.

Förhållandet till den kommersiella kulturen är centralt och kan inte präglas av fördömande. Det är i många fall den enda kultur barn kommer i kontakt med. Förskolan kan förhålla sig dynamiskt genom att använda den kommersiella kulturen genom att hitta överledningar till teman och föreställningar som berör barnen. Genom ett kreativt synsätt i lekar kan horisonten hos barnen vidgas och intresse skapas för upplevelser i andra medier. Även detta moment förutsätter kompetens hos personalen för att tillfullo kunna utnyttja de möjligheter som ges. Detta gäller såväl att vara uppdaterad på det kommersiella utbudet som att ha självförtroende och kunskap att leda barnens nyfikenhet och upptäckarglädje vidare. Externa kulturpedagoger skulle också kunna ge inspiration till hur det kommersiella utbudet ska bemötas – något som kommer både barn och personal till del. Ett efterfrågat inslag är också museipedagogernas arbete.

Skolans uppdrag

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola har utvecklat sin förmåga till kreativt skapande och fått ett ökat intresse för att ta del av samhällets kulturutbud,

(Ur Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, Lpo 94)

Enligt barnombudsmannen är skolan en av de viktigaste samhällliga institutionerna vad gäller barns rätt till kultur. I skolan ska eleverna få möjlighet att pröva och utveckla sin



förmåga till olika uttryck, estetiska och skapande verksamheter. Läroplanerna betonar barns och ungas rätt att få utveckla alla sina språk – även de estetiska. Med ett estetiskt perspektiv får elever möjlighet att gestalta sin egen erfarenhet och sin kunskap. Per Dahlbeck, universitetsadjunkt, Lärarhögskolan i Malmö ser kulturen i skolan som en möjlighet att skapa balans mellan skolans kunskapsuppdrag och demokratiuppdrag.¹⁷

Sedan slutbetänkandet från den statliga utredningen *"Tänka framåt men göra nu – Så stärker vi barnkulturen"* (SOU 2006:45) presenterades har den statliga kulturpolitiken fokuserat på samverkan mellan kulturliv och skola. Kulturrådet fick i uppdrag att kartlägga hinder och framgångsfaktorer för samverkan mellan kulturliv och skola (Kulturrådets skriftserie 2007:8) och regeringen beslutade 2007 att införa en långsiktig ekonomisk satsning på utveckling av elevers tillgång till kultur i grundskolans år 7-9 (Skapande skola). Även på det utbildningspolitiska området har man fokuserat på kulturen i skolan. Regeringen gav Myndigheten för skolutveckling i uppdrag (2007) att utveckla kulturen i förskolan och skolan. Uppdraget handlar om att i ett skolutvecklingsperspektiv ge stöd till kultur och estetik i skolan och att alla estetiska uttrycksformer är viktiga. Dessa satsningar har bland annat resulterat att ett antal avgörande hinder och framgångsfaktorer identifierats.

Stockholms skolor

Stockholm stads kommunala grundskolor befinner sig i en ny situation. Från att grundskolan haft 18 huvudmän, stadsdelsnämnderna, har kommunens grundskolor en huvudman, utbildningsnämnden. Då barns och ungas tillgång till kultur sett olika ut beroende på vilken stadsdel skolan tillhör finns nu en möjlighet att skolan med gemensam huvudman kan säkra att Stockholms barn och ungdomar får lika tillgång till kulturupplevelser och eget skapande. Samverkan med stadens kulturliv är en resurs för skolan vad gäller kvalitetsutveckling och måluppfyllelse.

Utbildningsförvaltningen skriver i sin Handlingsplan för Skapande skola: *"I budget 2008 anges att i Stockholms skolor ska alla elever få de kunskaper som de behöver för att växa. Alla begåvningar ska ges förutsättningar att utvecklas och blomstra både akademiskt, kulturellt, tekniskt och idrottsligt. Kulturen förvaltar ett bildningsideal som är viktigt att upprätthålla, inte minst inom skolan."*

Följande mål är formulerade i "Handlingsplan för Skapande skola"

- alla elever ska få professionella konst- och kulturupplevelser
- alla elever får möjligheter till eget kreativt skapande inom så många uttrycksformer som möjligt
- alla elever ska få möjlighet att använda sig av estetiska uttryck integrerat i undervisningen

Genom att utveckla en strukturerad samverkan mellan skolan och kulturen finns en unik möjlighet för Stockholms stad att säkra barns och ungdomars rätt till kulturell delaktighet och eget skapande. Skolor har kommit olika långt i sitt kulturarbete och därför måste deras

¹⁷ Nordiska vägar mot en skapande skola, konferens 5 maj 2008, Kulturrådet



individuella erfarenheter och förutsättningar vara en av utgångspunkterna. För att säkra kvaliteten är det angeläget att utbildningsförvaltningen och kulturförvaltningen samverkar.

Kulturnämnden och utbildningsnämnden har ett gemensamt uppdrag att förbättra skolbarnens möjligheter att uppleva kultur, vilket även inkluderar gymnasieskolan. En styrgrupp har bildats som består av chefer från kulturförvaltningen, utbildningsförvaltningen och stadsdelsförvaltningar. Styrgruppen har utifrån nämndernas uppdrag och mål identifierat ett antal frågor att samverka kring.

- Webben som stödresurs i samarbetet förskolan, skolan och kulturlivet
- Strukturer för samverkan mellan förskolan, skolan och kulturlivet
- "Skapande skola" - statlig satsningen för ökade kulturaktiviteter i år 7-9

Syftet är att kulturella och konstnärliga uttryck långsiktigt integreras i grundskolan som en del i skolans måluppfyllelse samt att öka samverkan med de professionella kulturverksamheterna. Insatser ska göras för att stimulera skolorna att på lång sikt utveckla sitt arbete med kultur och estetiska lärprocesser i syfte att nå ökad måluppfyllelse. Inom gymnasieskolan är det viktigt att stimulera elever till eget kulturskapande och uppmuntra elevers vilja att själva arrangera kulturaktiviteter för att ge goda förutsättningar för att sprida och väcka intresse för kultur.



Bilaga 1. Referenser, källor och litteratur

Arbetsgrupp, 5 möten januari – maj 2008

Bitte Jarl, sekreterare, Stockholms kulturförvaltning
Lena Fontin, Stockholms utbildningsförvaltning
Cecilia Frostenson, Farsta stadsdelsförvaltning
Christina Hermansson, Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning
Johan Kellokumpu, Stockholms kulturförvaltning
Anne Lund, projektledare, Stockholms kulturförvaltning

Ungas röster

- Referensgruppen för förskolan genomförde en undersökning med barn på förskolor i Spånga-Tensta, Skärholmen, Bromma, Norrmalm, Enskede och Farsta med frågor om vad kultur och barnkultur är.
- Open Space arrangerades för ca 35 ungdomar i april genom Nätverket Träffpunkter
- Enkätundersökning bland barn och ungdomar från årskurs 2 - 9 på skolor i Rinkeby, Östermalm, Älvsjö, Hägersten och Hammarbyhöjden. Bibliotek i Hagsätra, Hässelby Villastad, Medborgarplatsen, Stadsmuseet och Ung08 (485 svar)
- Fokusgrupper har diskuterat kultur i klass 7B på Matteusskolan, 8 A i Hökarängen, elever, föräldrar och pedagoger på Kulturskolan i Husby-Tensta, Södermalm
- Filmworkshop till Kulturvision 2030 arrangerat av Unga Berättar, Kulturskolan

Referens- och samrådsgrupper

- **Övergripande Referensgrupp**, workshop 2008-04-17 under ledning av arbetsgruppen

Malin Bernt, Stockholms idrottsförvaltning, "Fritid för alla"

Lotta Brilioth Björnstad, Länsteatrarna i Sverige, ingick i Aktionsgruppen för barnkultur

Göran Eriksson, ABF och FOSAM

Ivar Forstadius, Fryshuset

Calle Nathanson, Sveriges kommuner och landsting

Lotta Nilsson, Zingo film

Torgny Sandgren, Ungdomsstyrelsen

Hans Ullström, Stockholms läns landsting

Magnus Waller, Precens, socialtjänsten i Stockholm

Ulla Wiklund, Rikskonserter, fd. utbildningsråd Myndigheten för skolutveckling

Ylva Ågren, Centrum för barnkulturforskning

Rostam Mirlashari, Kista världsmusikfestival, föreningen Farhang

- **Referensgrupp förskola**, 2 möten, under ledning av Cecilia Frostenson
- **Referensgrupp skola**, 2 möten, under ledning av Lena Fontin
- **Referensgrupp fritid**, 2 möten, styrgruppen för Nätverk Träffpunkter, under ledning av Johan Kellokumpu och Christina Hermansson



Samrådgrupper

- **Nätverket för kultur i stadsdelarna**, 1 möte med Anne Lund och Bitte Jarl
- **Strategisk grupp för barn- och ungdomskultur**, kulturförvaltningen, 3 möten med Anne Lund
- **Styrgruppen för Nätverket Träffpunkt Stockholm**, 2 möten med Johan Kellokumpu
- **Handikapprådet, utbildningsförvaltningen**, 1 möte med Lena Fontin och Anne Lund

Arbetsgruppens deltagande i konferenser, seminarier och workshop

Nationell konferens om Kultur i skolan "Ett steg till" 22- 23 januari 2008, Myndigheten för skolutveckling, Sveriges kommuner och landsting, Region Värmland.

Deltagare Anne Lund

Nordisk konferens "Nordiska vägar mot en skapande skola" 5 maj 2008, Statens kulturråd. Deltagare Anne Lund

Rikskonferens 5 – 6 december 2007, Ungdomsstyrelsen, seminarium "Identitet, populärkultur och »bildning«" Thomas Ziehe, professor i pedagogik vid Hannovers universitet.

Deltagare Johan Kellokumpu

Lokal konferens, Nätverket Träffpunkt Stockholm, 2 juni 2008, seminarium "Att förstå och planera ungas fritid" Mats Trondman, professor i kultursociologi vid Växjö universitet. Deltagare Bitte Jarl, Johan Kellokumpu och Anne Lund

Workshop "Samverkan mellan skolan och det professionella kulturlivet" 25 april 2008, Teatercentrum och Danscentrum
Deltagare Anne Lund och Lena Fontin

Enkät

Kulturförvaltningens verksamhetsavdelningar har besvarat en enkät från arbetsgruppen

AA Källor och litteratur

Andersson-Brolin, Lillemor *Barn och miljö, aktörer i Sverige*, Rädda Barnen 2002

Aulin-Gråhamn, L&Persson, M &Thavenius, J, *Skolan och den radikala estetiken*, Studentlitteratur 2004

Barnombudsmannen (2006:02) *Barns och ungas rätt till kultur*, Barnombudsmannen informerar BI 2006:02

Barnombudsmannen (2006a) *Konst, hur man lever å lite annat – barns och ungas tankar och*



Åsikter om kultur, Barnombudsmannen rapporterar, BR 2006:03

Barns rätt till kultur, Centrum för barnkulturforskning nr 37, Stockholms universitet 2005

Claeson Nordin, Åsa, *Deltar Stockholms barn och ungdomar i föreningslivet?*
Ung livsstil nr 4, Forskningsenheten Idrottsförvaltningen, Kulturförvaltningen, Stockholm 2006

Elofsson, Stig, *Vill gymnasieungdomar att Stockholms stad ska satsa på träffpunkter?*, Ung livsstil nr 3, Forskningsenheten Idrottsförvaltningen, Kulturförvaltningen, Stockholm 2006

Ett steg till, Hur får vi mer kultur i skolan? en tidning om och från konferensen Ett steg till 22-23 jan 2008, Myndigheten för skolutveckling, Sveriges kommuner och landsting m.fl

Förslag "Ung kultur – i ögonhöjd – strategisk plan för barn- och ungdomskultur i Stockholm 2007-2010", Kulturförvaltningen, Stockholm 2006

Förslag till Handlingsprogram *Barn och ungas kultur*, Västra Götalandsregionen

Handikappolitiskt program för Stockholms stad, Stockholm stad 2005

KK-stiftelsens skriftserie nr 19, *Unga nätkulturer, Röster om nätet, framtiden, värderingar och lärande*, KK-stiftelsen, Stockholm 2007

Kulturen i siffror 2006//1 Studieförbunden 2005, Stockholm, Kulturrådet 2006

Kulturliv och skola – hinder och framgångsfaktorer för samverkan, Kulturrådets skriftserie 2007:8

Läroplan för de frivilliga skolformerna, Lpf 94

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskolklassen och fritidshemmet, Lpo 94

Läroplan för förskolan, Lpfö 98

Mouritsen, Flemming, *Child Culture - Play Culture, Child and youth Culture*
Odense University, 1998

Norman, Karin, *Kulturella föreställningar om barn*, Rädda Barnen, 1996

Nätverket Träffpunkt Stockholm *Kul ungdomskultur – berättelsen om en utbildning för kultur- o fritidspersonal i Stockholm 2006*, Kulturförvaltningen, Stockholm 2007

Regionplane- och trafikkontoret, Rapport 1:2008, *Kultur i regional utvecklingsplanering*, Stockholms läns landsting

Regionplane- och trafikkontoret, Storstadspolitik 1:2005, *Invandrare om fritid och kultur i*



Stockholmsregionen, Stockholms läns landsting

Rinnan, Tove, *Mer än bara lite kul, en skrift om hur vi kan utveckla fritiden för barn och unga med funktionshinder*. Handikappförbundens samarbetsorganisation, 2007

Skola i världsklass, Stockholms skolplan 2008

SOU (2001:55), *Barns och ungdomars välfärd*

SOU (2006:45) *Tänka framåt, men göra nu – så stärker vi barnkulturen. Så stärker vi barnkulturen*

Stockholms stads budget 2007 och 2008

Sveriges Kommuner och Landsting och Sveriges musik- och kulturskoleråd (2007), *Ung kultur i ett föränderligt kulturlandskap*, Sveriges kommuner och landsting, Stockholm 2007

Sveriges Kommuner och Landsting, *Utveckla samverkan med civilsamhället - inspiration, idéer och metoder*, Sveriges kommuner och landsting, Stockholm 2007

UD informerar (januari 2006) *Mänskliga rättigheter. Konventionen om barnets rättigheter*. Regeringskansliet 2006

Ungdomsstyrelsen (2005:1), *Arenor för alla. En studie om ungas kultur- och fritidsvanor*, Stockholm Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2006:4), *Fokus 06. En analys av ungas kultur och fritid*, Stockholm Ungdomsstyrelsen

Utlåtande 2007 RVIII (324-1907/2006), Kommunfullmäktige, Stockholm

Utsikter och insikter – barns kulturella liv, Centrum för barnkulturforskning nr 41, Stockholms universitet 2008

Ziehe, Thomas, *Identitet, populärkultur och "bildning"*, Ungdomsstyrelsen, konferensdokumentation (2007) www.ungdomsstyrelsen.se